

ется количественными и качественными параметрами и требует внедрения инновационных технологий с целью роста результатов труда.

Практическая значимость. Доказана возможность определения и направления диверсификационной деятельности аграрных предприятий в направлении увеличения объемов производства продукции в расчете на единицу ресурсов и уровня производительности труда. Табл.: 5. Библиогр.: 19.

Ключевые слова: ресурсы; аграрные предприятия; отраслевая структура; эффективность производства; диверсификация деятельности; результативность.

Павленчик Наталия Федоровна - доктор экономических наук, доцент, заведующая, профессор кафедры экономики и менеджмента, Львовский государственный университет физической культуры (г. Львов, ул. Костюшко, 11)

E-mail: pavlinova75@gmail.com

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0001-6164-5644>

Стаття надійшла до редакції 23.01.2019 р.

Фахове рецензування: 25.01.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Павленчик Н. Ф. Економічний розвиток аграрних підприємств на засадах диверсифікації їх діяльності. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 57 – 66.

*

УДК 330.322:631.1

JEL Classification: Q14; Q12

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201902066>

**Т.В. МАЦИБОРА, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник**

Інвестиційне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств

Мета статті - обґрунтувати пропозиції щодо вирішення проблем інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств.

Методика дослідження. Діалектичний метод наукового пізнання, аналізу й синтезу, системного узагальнення (аналіз та узагальнення проблем інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств та формування висновків), метод групувань (при визначенні рівня інвестиційного забезпечення виробництва сільськогосподарських підприємств у регіонах України).

Результати дослідження. Визначено умови розвитку сільськогосподарських підприємств. Розглянуто та узагальнено основні проблеми інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств, що гальмують їхній розвиток. Обґрунтовано пропозиції щодо вирішення проблем інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств.

Елементи наукової новизни. Встановлено вплив рівня інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств на розвиток сільськогосподарського виробництва в регіонах України та обґрунтовано пропозиції щодо вирішення проблем інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств.

Практична значущість. Висновки, пропозиції та практичні рекомендації можуть бути використані для визначення рівня інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств у регіонах України при формуванні та реалізації інвестиційних програм і проектів. Рис.: 3. Библиогр.: 12.

Ключові слова: інвестиції; інвестиційне забезпечення; інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств; розвиток; розвиток сільськогосподарських підприємств; інвестиційне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств.

Мацибора Тетяна Вікторівна - кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: tatyk@ukr.net

Постановка проблеми. Належний рівень інвестиційного забезпечення є необхідною умовою розвитку сільськогосподарських

підприємств, одним із важливих факторів їхньої модернізації та підвищення конкурентоспроможності. Досягнення достатнього для розвитку підприємства інвестиційного забезпечення створює передумови для ефек-

© Т.В. Мацибора, 2019

тивного використання наявного ресурсного потенціалу та слугує індикатором їхньої інвестиційної безпеки.

Інвестиції також виступають рушіями інноваційного зростання. Тому дефіцит внутрішніх та обмеженість зовнішніх джерел фінансування гальмує інноваційну діяльність підприємств, що негативно позначається на їхньому розвитку. Сучасний рівень інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств загалом залишається недостатнім для їхнього ефективного функціонування та розвитку. Тому важливим видається дослідження проблем, які впливають на рівень інвестиційного забезпечення, структуру капіталу та інвестиційно-інноваційну безпеку сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну та методологічну основу дослідження питань інвестування, інвестиційної безпеки, інвестиційної привабливості та інвестиційного забезпечення розвитку підприємств, у тому числі сільськогосподарських, складають праці таких учених, як І. Бланк [1], В. Гордієнко, В. Боярко [2], О. Гуроров, А. Калашніков [3], І. Кривов'язюк [4], Ю. Лупенко, О. Захарчук [5], І. Мойсеєнко [6], С. Мошенський [7], О. Носова [8], М. Однорог [9], Ю. Орловська [10], Л. Яремко [11].

Мета статті - обґрунтувати пропозиції щодо вирішення проблем інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств.

Для досягнення мети було поставлено наступні завдання: оцінка інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств регіонів України; аналіз сучасних проблем інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств, що гальмують їхній розвиток; обґрунтування пропозицій щодо вирішення проблем інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств.

Виклад основних результатів дослідження. Розвиток сільськогосподарських підприємств передбачає якісні зміни продуктивних сил підприємства та ефективне їх використання. Це перехід на новий рівень, технічна і технологічна модернізація виробництва, нові методи організації та управління. Критеріями розвитку для підприємства можуть бути економічні, технічні, технологічні, інноваційні, екологічні, організаційні, соціальні та інші орієнтири.

Основним джерелом фінансування сільськогосподарських підприємств протягом тривалого періоду часу залишаються власні кошти. Так, у 2017 р. цей показник знаходився на рівні 87,3%. Кредити банків та інші позики у структурі джерел фінансування капітальних інвестицій становили 11,5% від загального їх обсягу (рис. 1).

Для багатьох суб'єктів господарської діяльності в сільському господарстві, насамперед малих і середніх підприємств, єдиним джерелом фінансування інвестицій залишаються прибуток і амортизаційні відрахування. Однак суму власного капіталу підприємства вони не збільшують і є лише засобом для його реінвестування. Формування капіталу в підприємствах необхідно для задоволення їхніх потреб у придбанні необхідних активів та оптимізації структури капіталу з позицій забезпечення умов ефективності його використання [6, с. 251].

За даними Міжнародної фінансової корпорації (IFC), 75 % українських аграрних компаній вважають обмежений доступ до кредитів головним бар'єром для збільшення обсягів аграрного виробництва, а 60 % підприємств не мають доступу до залучення ресурсів. Близько половини виробників продають свій урожай безпосередньо після збирання, щоб отримати кошти для поточної діяльності [12]. Кредитні ставки в Україні є високими (значно вищими, ніж у Європі), що зумовлено насамперед недосконалістю фінансово-кредитної системи, нестабільністю та економічними умовами.

Динаміка тотального домінування власних коштів підприємств у структурі джерел фінансування інвестицій в основний капітал ставить розвиток підприємств у залежність від їх прибутковості. До того ж, власні кошти є джерелом капіталовкладень, насамперед для простого відтворення основного капіталу. Однак для потреб технічного переоснащення, реконструкції та розширення виробництва, нарощування випуску конкурентоспроможної продукції, реалізація якої призведе до зростання доходів та прибутку підприємства, власних джерел інвестицій сільгоспвиробників недостатньо для повного задоволення їхніх інвестиційних потреб [3, с. 15]. За законом пропорційності, оптимальне співвідношення між власним і залученим капіталом має становити 70:30 [4, с. 38-39].

Рис. 1. Джерела фінансування капітальних інвестицій у сільському, лісовому та рибному господарстві, 2017 р.

Джерело: Державна служба статистики України. URL : <http://ukrstat.gov.ua>.

Розглядаючи регіональний розподіл капітальних інвестицій в сільському господарстві, слід зазначити високу його неоднорідність, що передусім зумовлено рівнем інвестиційної привабливості регіонів України, який суттєво різниться. Так, у 2017 р. розрив між мінімальним обсягом капітальних інвестицій з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь (Закарпатська область - 66 грн/га, або 2,5 дол./га) і максимальним (Чернігівська область - 1979 грн/га, або 74 дол./га) був 30-разовим. Окрім цього, у половині регіонів України рівень інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств був нижчим від середнього по країні рівня (рис. 2).

Диспропорції у залученні іноземного капіталу ще разючіші. Так, Івано-Франківська область залучила у 186 разів більші обсяги прямих іноземних інвестицій з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, ніж Донецька.

Переважає більшість українських регіонів (понад 60 %) має низький рівень інвестиційної привабливості з погляду іноземних інвесторів. Лише у восьми областях (Івано-Франківська, Київська, Львівська, Чернівецька, Волинська, Житомирська, Чернігівсь-

ка та Черкаська) обсяг залучення прямих іноземних інвестицій з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь у 2017 р. був вищим за середній по Україні рівень.

Недостатнє інвестиційне забезпечення може приховувати в собі потенційні загрози та ризики як на рівні країни, регіону, галузі, так і на рівні підприємств, зокрема: втрата виробничого потенціалу у зв'язку з низьким рівнем інвестування; втрата інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів; нераціональний розподіл ВВП на споживання та накопичення [2, с. 13].

Більшість науковців до загроз інвестиційної безпеки відносять: недостатні обсяги та диспропорції у структурі інвестицій в основний капітал; недосконалу структуру прямих іноземних інвестицій в економіку регіонів України; несприятливий інвестиційний клімат; недосконалість державної грошово-кредитної політики в частині збалансування заощаджень та інвестицій; незадовільний захист прав власників та інвесторів, у тому числі іноземних; високий рівень тіньової економіки; значні інвестиційні ризики та недосконала структура інвестицій у вітчизняну економіку [7].

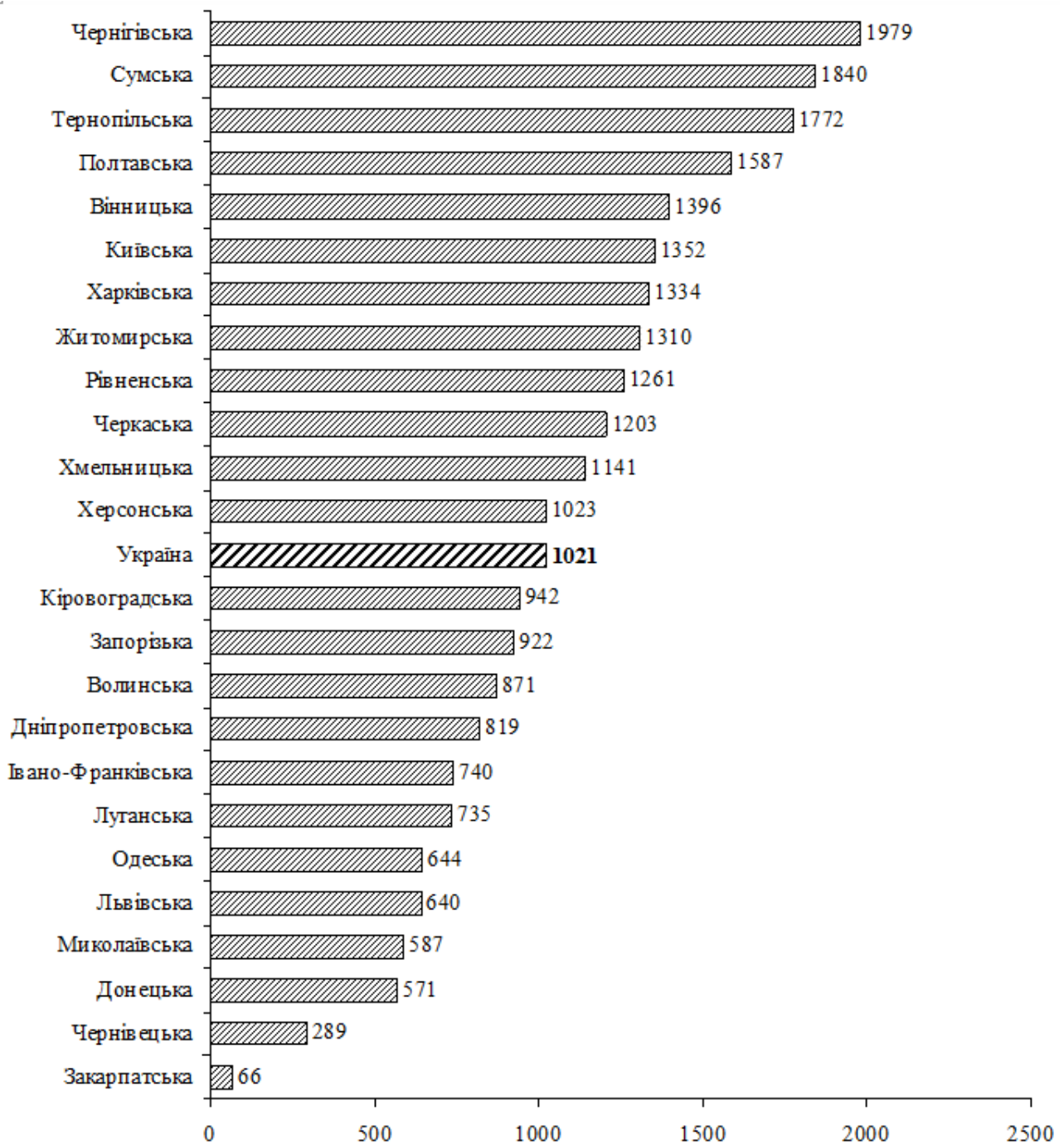

Рис. 2. Регіональний розподіл капітальних інвестицій у сільському господарстві (з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, грн), 2017 р.

Джерело: Державна служба статистики України. URL : <http://ukrstat.gov.ua>.

Економічна діяльність та розвиток сільськогосподарських підприємств значною мірою залежать від їхнього інвестиційного забезпечення. Групування сільськогосподарських підприємств за рівнем інвестиційного забезпечення їхньої господарської діяльності свідчить про значні розбіжності між регіонами України. Так, у сільськогосподарських

підприємствах з високим рівнем інвестиційного забезпечення обсяг капітальних інвестицій з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь становить 1578 грн, що на 54,8 % більше, ніж у господарствах середнього рівня і у 2,9 раза більше порівняно з господарствами з низьким рівнем інвестиційного забезпечення (рис. 3).

Рис. 3. Розподіл сільськогосподарських підприємств за обсягом капітальних інвестицій та рівнем виробництва, 2017 р.

Джерело: Побудовано за розрахунками автора

Відповідно спостерігається пряма залежність між рівнем інвестиційного забезпечення та рівнем сільськогосподарського виробництва. Обсяг виробництва продукції у підприємствах з високим рівнем інвестиційного забезпечення (Чернігівська, Сумська, Тернопільська, Полтавська, Вінницька та Київська області) становить 3585 грн з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, що у 2,8 раза перевищує аналогічний показник у господарствах з низьким рівнем інвестиційного забезпечення (Одеська, Львівська, Миколаївська, Донецька, Чернівецька та Закарпатська області).

Висновки. Умовою розвитку сільськогосподарських підприємств є рівень інвестиційного забезпечення, достатній для їхнього ефективного функціонування та використання наявного ресурсного потенціалу, здійснення інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності. Досягнення такого рівня інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств слугує також індикатором їхньої інвестиційно-інноваційної безпеки.

Оцінка інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств регіонів України свідчить про значні регіональні диспропорції у розподілі капітальних інвестицій

в сільському господарстві, що зумовлено не лише міжрегіональними відмінностями, а й різним рівнем їхньої інвестиційної привабливості. Більшість регіонів України має низький рівень інвестиційної привабливості, що приховує в собі потенційні загрози та ризики як на рівні країни, регіону, галузі, так і на рівні підприємств.

Серед основних проблем інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств, що гальмують їхній розвиток - порушення пропорцій у структурі інвестицій в основний капітал, обмеження доступу до кредитів через високі кредитні ставки та значні регіональні диспропорції за рівнем інвестиційного забезпечення.

Для забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств важливим залишається якісне реформування економіки, правоохоронної й судочинної системи, демонополізація і детінізація економіки, подолання корупції для забезпечення захисту прав власності та припинення аграрного рейдерства; збільшення обсягів державної підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств; створення умов для укрупнення фермерських господарств, особливо в регіонах з низькою інвестиційною активністю.

Список бібліографічних посилань

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. Киев : МП «ИТЕМ ЛТД, «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед», 1995. 448 с.
2. Гордієнко В. П., Боярко В. М. Науково-методичні підходи до оцінки інвестиційної безпеки регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 19. С. 11-15.
3. Гуторов О. І., Калашніков А. О. Теоретичні засади інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств : лекція. Харків : ХНАУ, 2014. 43 с.
4. Кривов'язюк І. В. Функціонування та розвиток підприємств в умовах кризи: системно-аналітичний підхід : монографія. Луцьк : ЛНТУ, 2012. 392 с.
5. Лупенко Ю. О., Захарчук О. В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК*. 2018. № 11 С. 9-18.
6. Мойсеєнко І. П. Інвестування : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 490 с.
7. Мошенський С. З. Інвестиційна безпека в системі забезпечення економічної безпеки держави: поняття, категорії, сутність. *Наука молода*. 2008. № 10. С. 166-171.
8. Носова О. В. Інвестиційна привабливість підприємства. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 1 (12). С. 120-126.
9. Однорог М. А. Інвестиційне забезпечення у сільськогосподарському секторі економіки України. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8). Ч. 1. С. 142-148.
10. Орловська Ю. В. Інвестиційне забезпечення регіонального розвитку: проблеми та стратегічні перспективи : монографія. Дніпропетровськ : Наука і освіта. 2003. 252 с.
11. Яремко Л. А. Конкурентоспроможність регіону в умовах глобалізації. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 9. С. 135-144.
12. IFC (2011). Investment Climate in Ukraine as Seen by Private Business, IFC Ukraine Investment Climate Project Report. URL : https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/facbbf804b8692d9bf19bf6eac26e1c2/Ukraine-IC-Report_Nov2011_ENG.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=facbbf804b8692d9bf19bf6eac26e1c2.

References

1. Blank, I.A. (1995). *Investicijnyj menedzhment [Investment management]*. Kyiv: MP "ITEM LTD, "Junajted London Trejd Limited" [In Russian].
2. Hordiyenko, V.P. & Boyarko, V.M. (2013). *Naukovo-metodychni pidkhody do otsinky investytsijnoyi bezpeky rehionu [Scientific and methodical approaches to the assessment of investment security in the region]*. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, 19, pp. 11-15 [In Ukrainian].
3. Hutorov, O.I. & Kalashnikov, A.O. (2014). *Teoretychni zasady investytsijnoho zabezpechennya rozvytku silskohospodarskykh pidpryyemstv: lektsiya [Theoretical principles of investment provision for the development of agricultural enterprises: a lecture]*. Kharkiv: KHNAU [In Ukrainian].
4. Kryvov'azyuk, I.V. (2012). *Funktsionuvannya ta rozvytok pidpryyemstv v umovakh kryzy: systemno-analitychnyy pidkhid: monohr. [Functioning and development of enterprises in a crisis: a system-analytical approach: monogr.]*. Lutsk: LNTU [In Ukrainian].
5. Lupenko, Yu.O. & Zakharchuk, O.V. (2018). *Investytsijne zabezpechennya innovatsijnoho rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy [Investment provision of innovative development of agriculture of Ukraine]*. *Ekonomika APK*, 11, pp. 9-18 [In Ukrainian].
6. Moiseienko, I.P. (2006). *Investuvannya: navch. posib. [Investing: teach. guidances]*. Kyiv: Znannia [In Ukrainian].
7. Moshenskyy, S.Z. (2008). *Investytsijna bezpeka v systemi zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky derzhavy: ponyattya, katehoriyi, sutnist [Investment security in the system of providing economic security of the state: concept, category, essence]*. *Nauka moloda*, 10, pp. 166 - 171 [In Ukrainian].
8. Nosova, O.V. (2007). *Investytsijna pryvabylyvist pidpryyemstva [Investment attractiveness of the enterprise]*. *Stratehichni priorytety*, 1, pp. 120-126 [In Ukrainian].
9. Odnoroh, M.A. (2016). *Investytsijne zabezpechennya u silskohospodarskomu sektori ekonomiky Ukrainy [Investment provision in the agricultural sector of the Ukrainian economy]*. *Naukovyy visnyk Polissya*, 4 (8), part 1, pp. 142-148 [In Ukrainian].
10. Orlovska, Y.V. (2003). *Investytsijne zabezpechennya rehionalnoho rozvytku: problemy ta stratehichni perspektyvy: monohrafiya [Investment provision for regional development: problems and strategic perspectives: monograph]*. Dnipropetrovsk: Nauka i osvita [In Ukrainian].
11. Yaremko, L.A. (2008). *Konkurentospromozhnist rehionu v umovakh hlobalizatsiyi [Competitiveness of the region in conditions of globalization]*. *Aktualni problemy ekonomiky*, 9, pp. 135-144 [In Ukrainian].
12. Investment climate in Ukraine as seen by private business, IFC Ukraine investment climate project report. (2011). IFC. Retrieved from: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/facbbf804b8692d9bf19bf6eac26e1c2/Ukraine-IC-Report_Nov2011_ENG.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=facbbf804b8692d9bf19bf6eac26e1c2 [In English].

Matsyhora T.V. Investment maintenance for agricultural enterprises development

The purpose of the article is to justify proposals on solution of problems of investment maintenance for agricultural enterprise development.

Research methods. In the research process were used the following scientific methods: dialectical method of scientific knowledge; analysis and synthesis; system generalization for analysis and generalization of problems of investment maintenance for agricultural enterprise development and formation of conclusions; method of grouping for determining a level of investment maintenance and production of agricultural enterprises in Ukrainian regions.

Research results. Development conditions for agricultural enterprises were determined. The main problems of investment maintenance for agricultural enterprises, which hinder their development, were considered and generalized. Propositions for problem solution of investment maintenance for agricultural enterprises development were substantiated.

Elements of scientific novelty. Influence of a level of investment maintenance for agricultural enterprises on agricultural production development in Ukrainian regions was established and proposals on problems solving of investment maintenance for agricultural enterprises development were substantiated.

Practical significance. Conclusions, suggestions and practical recommendations can be used to determine a level of investment maintenance for agricultural enterprises in Ukrainian regions during formation and implementation of investment programs and projects. Figs.: 3. Refs.: 12.

Keywords: investments; investment maintenance; investment maintenance for agricultural enterprises; development; development of agricultural enterprises; investment maintenance for agricultural enterprise development.

Matsyhora Tetiana Viktorivna - candidate of economic sciences, senior researcher fellow, leading research fellow of the department of investment, material and technical support, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economy" (10, Heroiv Oborony st., Kyiv)
E-mail: tatyk@ukr.net

Мацибора Т.В. Инвестиционное обеспечение развития сельскохозяйственных предприятий

Цель статьи - обосновать предложения для решения проблем инвестиционного обеспечения развития сельскохозяйственных предприятий.

Методика исследования. Диалектический метод научного познания, анализа и синтеза, системного обобщения (анализ и обобщение проблем инвестиционного обеспечения развития сельскохозяйственных предприятий и формирования выводов), метод группировок (при определении уровня инвестиционного обеспечения и производства сельскохозяйственных предприятий в регионах Украины).

Результаты исследования. Определены условия развития сельскохозяйственных предприятий. Рассмотрены и обобщены основные проблемы инвестиционного обеспечения сельскохозяйственных предприятий, которые тормозят их развитие. Обоснованы предложения по решению проблем инвестиционного обеспечения развития сельскохозяйственных предприятий.

Элементы научной новизны. Установлено влияние уровня инвестиционного обеспечения сельскохозяйственных предприятий на развитие сельскохозяйственного производства в регионах Украины и обоснованы предложения по решению проблем инвестиционного обеспечения развития сельскохозяйственных предприятий.

Практическая значимость. Выводы, предложения и практические рекомендации могут быть использованы для определения уровня инвестиционного обеспечения сельскохозяйственных предприятий в регионах Украины при формировании и реализации инвестиционных программ и проектов. Илл.: 3. Библиогр.: 12.

Ключевые слова: инвестиции; инвестиционное обеспечение; инвестиционное обеспечение сельскохозяйственных предприятий; развитие; развитие сельскохозяйственных предприятий; инвестиционное обеспечение развития сельскохозяйственных предприятий.

Мацибора Татьяна Викторовна - кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник отдела инвестиционного и материально-технического обеспечения, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (г. Киев, ул. Героев Обороны, 10)
E-mail: tatyk@ukr.net

Стаття надійшла до редакції 14.01.2019 р.

Фахове рецензування: 22.01.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Мацибора Т. В. Інвестиційне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 66 – 72.

* * *

Новини АПК

Україна та Велика Британія поглиблюватимуть співпрацю в сфері АПК

20 лютого ц.р. відбулася зустріч заступника Міністра аграрної політики та продовольства України Олени Ковальової з торговим комісаром Великої Британії Джудіт Слейтер і представниками Посольства Великої Британії в Україні. Метою зустрічі стало обговорення поточної співпраці та перспектив двосторонніх відносин, а також розвиток торгівлі в секторі сільського господарства між двома країнами.

«Велика Британія є важливим торговельним партнером для України. Обіг аграрної продукції між нашими країнами у 2018 р. досяг 303 млн дол. США, з яких 215,9 млн дол. США український експорт. Україна налаштована на тісну та взаємовигідну співпрацю і готова нарощувати постачання якісної сільськогосподарської продукції, зокрема, продукції з доданою вартістю», - зауважила Олена Ковальова.

Заступник Міністра відзначила, що агропромисловий сектор є одним з найбільш зростаючих та інвестиційно привабливих секторів України. Також вона зазначила, що Велика Британія входить до переліку найбільших іноземних інвесторів у галузі сільського господарства, і висловила сподівання на подальше розширення інвестиційного співробітництва двох країн.

Британська сторона, в свою чергу, підтвердила зацікавленість у розвитку взаємовідносин з Україною, зокрема співробітництва в аграрній та торговельній сферах. Крім того, представники Великої Британії зазначили, що присутні британські компанії в Україні працюють в сприятливих умовах, тому існує зацікавленість у подальшому виході компанії цієї країни на український ринок, а також збільшенні обсягів торгівлі та присутності британських товарів на українському ринку.

Прес-служба Мінагрополітики